

Krzysztof Sidorkiewicz

Działalność polityczna polaków w odrodzonej republice litewskiej

Przegląd Wschodnioeuropejski 1, 243-265

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRZYSZTOF SIDORKIEWICZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

DZIAŁALNOŚĆ POLITYCZNA POLAKÓW W ODRODZONEJ REPUBLICIE LITEWSKIEJ

1. Wstęp

Choć Polacy od wieków zamieszkiwali na Litwie, w końcu XIX w., jeszcze w warunkach rozbiorowych, doszło do polsko-litewskich napięć narodowościowych¹. W XX w. relacje polsko-litewskie układały się źle, a stosunki Polski i Litwy w okresie międzywojennym były niezwykle napięte. Po II wojnie światowej Litwa znalazła się w składzie ZSRR jako Litewska Socjalistyczna Republika Radziecka, a w jej granicach zamieszkiwała liczna mniejszość polska².

Także we współczesnej Litwie Polacy stanowią pokaźną mniejszość narodową³. Społeczność polska angażuje się w różnego rodzaju działalność o charakterze społecznym, kulturalnym, gospodarczym, sportowym i innym⁴. Organizacją, która reprezentowała mniejszość polską, był założony w 1990 r. Związek Polaków na Litwie (ZPL)⁵. Stowarzyszenie początkowo pełniło zadania społeczno-polityczne, ale w 1994 r. doszło do utworzenia Akcji Wyborczej Polaków na Litwie (AWPL). Była to partia, która stała się główną siłą polityczną mniejszości

¹ Zob. P. Łossowski, *Po tej i tamtej stronie Niemna. Stosunki polsko-litewskie 1883–1939*, Warszawa 1985; tenże, *Litwa*, Warszawa 2001; G. Błaszczyk, *Dzieje stosunków polsko-litewskich od czasów najdawniejszych do współczesności*, t. I: *Trudne początki*, Poznań 1998; P. Eberhardt, *Przemiany narodowościowe na Litwie*, Warszawa 1997.

² Zob. P. Eberhardt, *Polska ludność kresowa. Rodowód, liczebność, rozmieszczenie*, Warszawa 1998; P. Łossowski, *Stosunki polsko-litewskie 1921–1939*, Warszawa 1997; tenże, *Litwa a sprawy polskie 1939–1940*, Warszawa 1982; A. Srebrakowski, *Polacy w Litewskiej SRR 1944–1989*, Toruń 2000.

³ Zgodnie ze spisem powszechnym przeprowadzonym na Litwie w 2001 r., liczba osób deklarujących narodowość polską wynosiła 234 989, co stanowiło 6,7% ludności Litwy – *Gyventojai pagal išsilavinimą, gimtąją kalbą ir kalbų mokėjimą*, Vilnius 2002, s. 175.

⁴ K. Sidorkiewicz, *Wybrane organizacje Polaków w odrodzonej Republice Litewskiej – cele i działalność*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2002 nr 3, s. 479–488; tenże, *Działalność społeczna mniejszości polskiej w Republice Litewskiej*, „Szkice Humanistyczne” 2002, t. II, nr 3–4, s. 179–190.

⁵ K. Sidorkiewicz, *Związek Polaków na Litwie po piętnastu latach działalności*, „Przegląd Polonijny” 2005, z. 2, s. 73–90.

polskiej na Litwie. Od ukształtowania się odrodzonego państwa litewskiego trwała dyskusja w gronie osób działających w sferze politycznej wśród mniejszości polskiej na Litwie na temat form zaangażowania politycznego. AWPL stanowi typową partię mniejszości narodowej, której ambicją jest zgłaszanie postulatów także innych mniejszości narodowych.

Celem artykułu jest próba pokazania zaangażowania politycznego Polaków na Litwie w latach 1990–2008. Początkowa cezura związana jest z ogłoszeniem przez Litwę Deklaracji Niepodległości. Datę końcową stanowią wybory parlamentarne, które odbyły się na Litwie jesienią 2008 r. W tekście pokazano poparcie dla polskich ugrupowań, ZPL, potem AWPL, w parlamencie litewskim, najpierw w Radzie Najwyższej, a następnie w litewskim Sejmie (*Sejmas*), na tle ugrupowań litewskich. W tym celu przeanalizowano materiały przygotowywane przez Główną Komisję Wyborczą na Litwie⁶. Bazę źródłową stanowiła także prasa polska na Litwie oraz bieżące obserwacje autora. Przedstawiono również postulaty społeczności polskiej na Litwie prezentowane w trakcie kampanii wyborczych. Autor ma świadomość, że ze względu na ograniczenia związane z objętością artykułu niemożliwe było wyczerpanie tematu.

1. Deklaracja Niepodległości z 11 marca 1990 r.

Wybory do Rady Najwyższej Litewskiej SRR odbyły się 24 lutego 1990 r. Wyniki przedstawiały się następująco: na 133 deputowanych – 70 stanowili bezpartyjni jako kandydaci Sajudisu (Ruch na rzecz Przebudowy, lit. *sajūdis* ‘wspólny ruch’), 40 – deputowani z samodzielnej KPL, 5 – deputowani z KPL (KPZR), 4 – deputowani Zielonych, ponadto – 3 demokratów i 2 chadeków. Wynik wskazywał na zdecydowaną dominację Sajudisu i dosyć wysoką pozycję samodzielnej KPL⁷. Analiza wyników w poszczególnych okręgach wyborczych pokazywała, jak duża była przewaga zwycięskich kandydatów⁸.

Pierwsza sesja Rady Najwyższej Republiki Litewskiej rozpoczęła się 10 marca 1990 r. Kluczowe decyzje podjęto dzień później. Do funkcji przewodniczącego Rady Najwyższej republiki kandydowali Algirdas Brazauskas i Vytautas Landsbergis. Za Landsbergisem opowiedziało się 91 deputowanych i to wła-

⁶ Odpowiednik Państwowej Komisji Wyborczej (PKW) w Polsce.

⁷ G. Błaszczyk, *Litwa współczesna*, Warszawa–Poznań 1992, s. 147.

⁸ *W Republikańskiej Komisji Wyborczej: Na podstawie protokołów okręgowych komisji wyborczych podaje się wyniki wyborów deputowanych do Rady Najwyższej Litewskiej SRR 24 lutego 1990 roku*, „Kurier Wileński” 1990, nr 50, s. 2; „Kurier Wileński” 1990, nr 56–57, s. 2; *Lista deputowanych*, „Kurier Wileński” 1990, nr 55, s. 1.

śnie lider Sajudisu stanął na czele litewskiego parlamentu⁹. 11 marca 1990 r. Rada Najwyższa Republiki Litewskiej ogłosiła, że „przywraca się realizację suwerennej mocy Państwa Litewskiego, zniweczonej w 1940 roku przez obce siły i odtąd Litwa znowu jest niepodległym państwem”. Była to oczekiwana przez wszystkich ponowna deklaracja niepodległości¹⁰. Przywrócono jednocześnie nazwę „Republika Litewska” oraz godło i znak państwa – Pogoń¹¹. Podjęto również decyzję ustrojową o przywróceniu Konstytucji Litwy z 12 maja 1938 r.¹² Parlament litewski zwrócił się ponadto do wolnych narodów świata z prośbą o poparcie, pomoc i solidarność¹³. Decyzje Rady Najwyższej otwierały nowy rozdział we współczesnych dziejach Litwy, podejmowane były w bardzo gorącej, a jednocześnie podniosłej atmosferze¹⁴.

Już 12 marca 1990 r. Rada Najwyższa podjęła kolejną decyzję ustrojową, wprowadzając Tymczasową Ustawę Zasadniczą Republiki Litewskiej, a zarazem zwieszając działanie Konstytucji Litwy z 12 marca 1938 r.¹⁵ Poruszono również kwestie narodowościowe, gwarantując „wszystkim wspólnotom narodowościowym Litwy prawa do rozwijania swego języka, kultury i obyczajów”. Zaznaczono, że decyzje polityczne miały być podejmowane z „uwzględnieniem interesów wszystkich zamieszkałych na Litwie wspólnot narodowościowych bez ograniczenia ich godności narodowej i praw”¹⁶.

W sumie w wyborach do Rady Najwyższej na Litwie Polacy wystawili 27 kandydatów, którzy startowali z różnych list¹⁷. 11 marca 1990 r. podczas historycznego głosowania Aktu Niepodległości w Litewskiej Radzie Najwyższej polscy deputowani byli jedyni, którzy wstrzymali się od głosu¹⁸. Spośród Polaków „za” głosowali: Czesław Okińczyc, Medard Czobot i Zbigniew Balcewicz.

⁹ Komunikat informacyjny o pierwszej sesji Rady Najwyższej Republiki Litewskiej pierwszej kadencji, „Kurier Wileński” 1990, nr 59, s. 1.

¹⁰ Akt Rady Najwyższej Republiki Litewskiej w sprawie odrodzenia niepodległego Państwa Litewskiego, „Kurier Wileński” 1990, nr 60, s. 1; G. Błaszczyk, *Litwa w latach 1988–1993: Próba podsumowania*, „Lithuania” 1994, nr 2–3, s. 198–201.

¹¹ Ustawa o nazwie i godle państwa, „Kurier Wileński” 1990, nr 60, s. 1.

¹² Ustawa Republiki Litewskiej „O przywróceniu działania Konstytucji Litwy z 12 maja 1938 roku”, „Kurier Wileński” 1990, nr 60, s. 1.

¹³ Odezwa Rady Najwyższej Republiki Litewskiej do narodów świata, „Kurier Wileński” 1990, nr 60, s. 1.

¹⁴ *Historię tworzymy dziś*, „Kurier Wileński” 1990, nr 63, s. 1.

¹⁵ Ustawa Republiki Litewskiej o Tymczasowej Ustawie Zasadniczej Republiki Litewskiej, „Przyjaźń” 1990, nr 31, s. 1.

¹⁶ Odezwa Rady Najwyższej Republiki Litewskiej do wspólnot narodowościowych Litwy, „Kurier Wileński” 1990, nr 31, s. 1.

¹⁷ *Nacjonalizm. Konflikty narodowościowe w Europie Środkowej i Wschodniej*, pod red. S. Helnarskiego, Toruń 1994, s. 240.

¹⁸ J. Widacki, *Szosunki polsko-litewskie (od końca lat 80-tych po dzień dzisiejszy)*, „Kultura” (Paryż) 1997, nr 11, s. 41.

Od głosu wstrzymali się: Leon Jankielewicz, Stanisław Akanowicz, Walentyna Subocz, Stanisław Pieszko, Ryszard Maciejkianiec i Edward Tomaszewicz¹⁹.

Wydarzenie, które przeszło do historii współczesnej Litwy, było bardzo ważne z punktu widzenia społeczności polskiej na Litwie. Fakt znacznej różnicy poglądów w istotnych sprawach widoczny był już w kampanii wyborczej. 11 marca 1990 r. pokazał podziały polityczne, jakie istniały wśród polskich deputowanych. Jednak ważniejsza wydaje się inna sprawa. Dotyczy ona poważnego błędu politycznego, jakim było wstrzymanie się od głosu w sprawie niepodległości Litwy. Taki sposób głosowania na pewno nie wpłynął pozytywnie na relacje polsko-litewskie w niepodległym państwie litewskim. Natomiast bardzo dobrze się stało, że żaden z Polaków nie głosował przeciwko niepodległości, co miało swój pozytywny wymiar i zostało dostrzeżone jako fakt akceptacji niepodległości Litwy. Wstrzymanie się od głosu było pewnym sygnałem dotyczącym położenia mniejszości polskiej na Litwie i jej traktowania przez ówczesne władze litewskie.

2. Wybory do parlamentu litewskiego w 1992 r.

W 1992 r. władze Polski i Litwy podpisały deklarację, która zapoczątkowywała budowanie wzajemnych relacji. Podpisanie partnerskiej deklaracji nie miało początkowo wpływu na polepszenie sytuacji Polaków na Litwie. Nerozwiązana pozostawała sprawa wyborów samorządowych. Przewodniczący Rady Najwyższej RL Vytautas Landsbergis był temu przeciwny²⁰. Nie uwzględniano również postulatów społeczności polskiej w sprawie nowego podziału administracyjnego. Przedstawiciele społeczności polskiej uważali, że zasady nowego podziału administracyjno-terytorialnego nie były z nimi konsultowane. Według Polaków, nie sprzyjano udziałowi polskiej grupy mniejszościowej w pracach nad nowym podziałem. Przez to nie mogli oni decydować o sprawach ich dotyczących. Władze litewskie nie wzięły pod uwagę prawa mniejszości do odrębności administracyjnej na poziomie regionalnym. Polacy proponowali, aby w podziale administracyjnym uwzględnić uchwałę Rady Najwyższej RL ze stycznia 1991 r., która dotyczyła utworzenia w oparciu o rejon wileński i solecznicki, powiatu wileńskiego. Zdaniem Polaków najlepszym rozwiązaniem byłoby utworzenie

¹⁹ G. Błaszczyk, *Litwa współczesna...*, s. 147; *Komunikat informacyjny o pierwszej sesji Rady Najwyższej Republiki Litewskiej pierwszej kadencji*, „Kurier Wileński” 1990, nr 59, s. 1; *Akt Rady Najwyższej Republiki Litewskiej w sprawie odrodzenia niepodległego Państwa Litewskiego*, „Kurier Wileński” 1990, nr 60, s. 1; G. Błaszczyk, *Litwa w latach 1988–1993: Próba podsumowania*, „Lithuania” 1994, nr 2–3, s. 198–201.

²⁰ *Oświadczenie Związku Polaków na Litwie z 29. 03. 1992 r.*, „Nasza Gazeta” 1992, nr 6, s. 2.

powiatu wileńskiego, w którego skład weszłyby: rejon wileński, rejon solecznicki, miasto Wilno oraz gminy sąsiednie rejonów, w których mniejszość polska zamieszkiwała w zwartych skupiskach²¹.

Polacy na Litwie sygnalizowali problem wykupu ziemi na Wileńszczyźnie przez, jak to określano, „intruzów” czy „kolonistów”. Dotyczyło to procesu reprivatyzacji, a więc oddania ziemi prawnym właścicielom²². Problem odzyskiwania ziemi przez właścicieli – Polaków stał się również przez długi czas tematem rozmów polsko-litewskich.

Zbliżające się wybory do parlamentu litewskiego zmobilizowały społeczność polską na Litwie. Miały to być pierwsze wybory w niepodległej Litwie. W ordynacji wyborczej ustalono, że 71 posłów zostanie wybranych w okręgach jednomandatowych według zasady większościowej, a 70 posłów w jednym okręgu wielomandatowym, który obejmował całą Litwę w systemie proporcjonalnym. Partia bądź ruch społeczny musiały wystawić przynajmniej 20 kandydatów w okręgu wielomandatowym. Aby zarejestrować ruch społeczno-polityczny należało zebrać tysiąc podpisów wyborców. Ustalono również, że wybory są ważne w okręgach, jeśli frekwencja wyniosła co najmniej 40%. Próg dla partii politycznych wynosił 4%, ale nie dotyczył mniejszości narodowych. Wprowadzono również zasadę kaucji wyborczej w wysokości jednej przeciętnej płacy miesięcznej pomnożonej przez liczbę kandydatów na liście²³.

5 września 1992 r. odbyła się konferencja przedwyborcza ZPL. Podstawową sprawą było zatwierdzenie programu wyborczego oraz ustalenie listy kandydatów²⁴. Konferencja utrzymała ponadto stanowisko w sprawie projektu podziału administracyjno-terytorialnego²⁵. Przygotowano również program wyborczy, w którym odniesiono się do kwestii systemu polityczno-prawnego, gospodarki, polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, kultury i oświaty oraz polityki narodowościowej. ZPL popierał również ideę Uniwersytetu Polskiego w Wilnie, domagał się znajomości języka mniejszości narodowych przez funkcjonariuszy administracji, którzy mieli kontakt z ludnością, autentycznej pisowni imion i nazwisk osób należących do mniejszości narodowych. Żądano również zagwarantowania retransmisji programów Telewizji Polskiej oraz zwiększenia programów polskich w litewskim radiu i telewizji²⁶. Wymienione hasła eksponowane były

²¹ Cz. Okińczyc, Z. Balcewicz, *Jak ma wyglądać powiat wileński?*, „Kurier Wileński” 1992, nr 180, s. 3.

²² *Obrońmy ziemię skąd nasz ród*, „Nasza Gazeta” 1992, nr 6, s. 1.

²³ A. Płokszt, *Wykorzystać szansę*, „Nasza Gazeta” 1992, nr 16, s. 1.

²⁴ J. Szostakowski, *ZPL wytypował kandydatów na posłów do Sejmu RL*, „Kurier Wileński” 1992, nr 175, s. 1–2.

²⁵ *Do Rządu Republiki Litewskiej. Oświadczenie przyjęte na konferencji Związku Polaków na Litwie 5.09.1992 r.*, „Nasza Gazeta” 1992, nr 21, s. 1.

²⁶ *Deklaracja wyborcza Związku Polaków na Litwie*, „Nasza Gazeta” 1992, nr 22, s. 2.

w trakcie kampanii wyborczej²⁷. ZPL sygnalizował działania dyskryminacyjne wobec niektórych przedstawicieli Polonii przez władze litewskie. Zarzucano władzom zbyt szczegółowe sprawdzanie podpisów wyborców pod listami polskich kandydatów, co w konsekwencji prowadziło do wykreślenia ich z listy wyborczej i uniemożliwiało kandydowanie²⁸.

25 października 1992 r. odbyły się wybory do parlamentu litewskiego, a jednocześnie przeprowadzono referendum w sprawie przyjęcia konstytucji. Za konstytucją głosowało 56,76% obywateli. Frekwencja w wyborach wyniosła 75,06%, co było wynikiem bardzo dobrym. W okręgu wielomandatowym, jakim była cała Litwa, podział mandatów był następujący: Litewska Demokratyczna Partia Pracy – 36, koalicja Sajudisu – 17, blok Litewskiej Partii Chrześcijańskich Demokratów, Litewskiego Związku Więźniów i Zesłańców Politycznych oraz Litewskiej Partii Demokratycznej – 10, Litewska Partia Socjaldemokratyczna – 5 i ZPL – 2 mandaty. Z okręgów jednomandatowych w pierwszej turze wyborów zwyciężył jeden przedstawiciel ZPL – Zbigniew Siemionowicz. W 61 okręgach wyborczych żaden z kandydatów nie uzyskał ponad 50% głosów, co spowodowało konieczność przeprowadzenia drugiej tury wyborów²⁹. W drugiej turze w swoim okręgu wyborczym zwyciężył Ryszard Maciejkianiec³⁰. W wyborach parlamentarnych ZPL uzyskał ostatecznie cztery mandaty. Z okręgu wielomandatowego weszli: Jan Mincewicz i Artur Płoksztó³¹. Było to zdecydowanie mniej niż w wyborach z 1990 r., kiedy to przedstawiciele społeczności polskiej uzyskali dziewięć mandatów. Wynik z 1992 r. można było uznać za porażkę ZPL. Spośród Polaków, którzy startowali z innych ugrupowań, dwóch zostało wybranych do Sejmu RL – Medard Czobot i Karol Śnieżko³².

3. Powstanie Akcji Wyborczej Polaków na Litwie w 1994 r.

12 maja 1994 r. decyzją Sejmu RL zmieniono zasady ordynacji wyborczej do samorządu. W wyborach samorządowych na Litwie mogły uczestniczyć tylko

²⁷ „Nasza Gazeta” 1992, nr 25, s. 2–3; „Kurier Wileński” 1992, nr 206, s. 3.

²⁸ *Oświadczenie Związku Polaków na Litwie z 15 października 1992*, „Nasza Gazeta” 1992, nr 27, s. 1.

²⁹ *Wyniki wyborów do Sejmu. 25 października – Dzień Konstytucji RL*, „Kurier Wileński” 1992, nr 215, s. 1; *Wybory do Sejmu Republiki Litewskiej*, „Kurier Wileński” 1992, nr 213, s. 3. Wyniki wyborów podali również A. Junevičius, J. Matakas, *Valstybės pagrindai. Primoji dalis. Mokomoji knyga*, Kaunas 1996, s. 170–171.

³⁰ *Członkowie Sejmu, wybrani w okręgach jednomandatowych*, „Kurier Wileński” 1992, nr 230, s. 3.

³¹ M. Jackiewicz, *Polacy na Litwie 1918–2000 (Słownik biograficzny)*, Warszawa 2002, s. 134, 161–162.

³² *Mówią Polacy – posłowie Sejmu Republiki Litewskiej. Rozmowę przeprowadził S. Widtmann*, „Znad Wili” 1993, nr 7, s. 1, 4–5.

partie polityczne. Postawiło to ZPL w trudnej sytuacji, gdyż w niedługim czasie miały odbyć się na Litwie wybory samorządowe. Działacze ZPL rozważali, czy ZPL powinien przekształcić się w partię polityczną, czy też nadal działać jako organizacja społeczna i jednocześnie stworzyć partię polityczną, która prowadziłaby odrębną działalność. Zastanawiano się również nad bojkotem nadchodzących wyborów. Sytuacja była o tyle niekorzystna dla ZPL, że organizacja odgrywała istotną rolę na Wileńszczyźnie. ZPL zaapelował do prezydenta Algirdasa Brazauskasa o odrzucenie tej ustawy³³. Krytykowano także sam fakt upartyjnienia wyborów samorządowych³⁴. Dyskusja objęła szerokie kręgi członków ZPL³⁵.

Ostatecznie podjęto decyzję o utworzeniu partii politycznej jako odrębnej organizacji. W tym celu zwołano V nadzwyczajny zjazd ZPL, który odbył się w sierpniu 1994 r., a więc w niecały rok po poprzednim zjeździe. Na zjeździe poruszono trzy główne kwestie, wymuszone sytuacją polityczną. Były to: zmiana statutu ZPL, uzupełnienie komisji statutowej oraz informacja o działalności ZPL w okresie od IV do V zjazdu. Po dyskusji ustalono, że ZPL pozostanie niezależną organizacją społeczną. Dokonano również niezbędnych poprawek w statucie ZPL³⁶. V Zjazd ZPL przyjął dwie uchwały oraz rezolucje³⁷. Przedstawiono również „Deklarację założycielską Akcji Wyborczej Związku Polaków na Litwie” (AW – ZPL), w której stwierdzono: „celem organizacji, którą powołujemy, jest zapewnienie równych praw politycznych, społecznych, socjalnych i ekonomicznych dla wszystkich obywateli Republiki Litewskiej”³⁸. Ustawa wyborcza zakładała konieczność zebrania czterystu podpisów. Był to niezbędny warunek, aby założyć partię polityczną³⁹.

³³ ZG ZPL debatował nad decyzją w sprawie wyborów samorządowych, „Kurier Wileński” 1994, nr 95, s. 3.

³⁴ *Jaki samorząd jest nam potrzebny – terytorialny, czy... partyjny?*, „Kurier Wileński” 1994, nr 97, s. 1.

³⁵ A. Przybylski, *Przekształcić ZPL w partię, czy zakładać nową organizację polityczną?*, „Kurier Wileński” 1994, nr 116, s. 6.

³⁶ L. Dowdo, *Decyzje sprawdzi życie*, „Kurier Wileński” 1994, nr 160, s. 8.

³⁷ *Uchwały V Zjazdu Związku Polaków na Litwie: „O zmianie Statutu”, „O koordynacji działalności polskich organizacji społecznych na Litwie” oraz Rezolucje i Uchwały V Zjazdu Związku Polaków na Litwie: „O poparciu inicjatywy powołania organizacji politycznej”, „O ograniczeniu praw wyborczych mniejszości narodowych na Litwie”, „O poparciu akademickiej inicjatywy SNPL”, „O materialnym zabezpieczeniu działalności polskich organizacji społecznych”, „Nasza Gazeta” 1994, nr 34, s. 3; Statut Związku Polaków na Litwie zarejestrowany w Ministerstwie Sprawiedliwości RL 31 stycznia 1996 r.*, „Nasza Gazeta” 1996, nr 12, s. 3–4.

³⁸ *Deklaracja założycielska*, „Nasza Gazeta” 1994, nr 33, s. 1; „Magazyn Wileński” 1994, nr 16, s. 2. Sygnatariuszami Deklaracji byli: Jan Sienkiewicz, Tadeusz Filipowicz, Edmund Szot, Michał Mackiewicz, Waldemar Tomaszewski, Leokadia Janušauskienė, Włodzimierz Sipowicz, Czesław Tomaszewicz, Jan Zacharzewski, Marian Adamowicz, Witold Trąbaczyk, Stanisław Pietrewicz, Stanisław Lewkowicz, Stanisław Dawidowicz, Stanisław Witkowicz.

³⁹ J. Sienkiewicz, *Związek w Akcji*, „Magazyn Wileński” 1994, nr 16, s. 1–2.

Dokończenie V nadzwyczajnego zjazdu ZPL nastąpiło 19 marca 1995 r. Wcześniej Sejm RL przyjął nową ustawę o organizacjach społecznych, co spowodowało konieczność dokonania zmian w statucie ZPL⁴⁰. Zjazd wybrał wiceprezesa ZPL, którym została Leokadia Janušauskienė⁴¹.

Jeszcze w sierpniu 1994 r. przygotowano projekt programu oraz projekt statutu, zebrano 739 podpisów, a następnie przeprowadzono zjazd założycielski Akcji Wyborczej Polaków na Litwie (używano akronimu AWPL). Zjazd odbywał się w Wilnie, a uczestniczyło w nim 407 osób. AWPL przejęła dążenia polityczne ZPL. W trakcie zjazdu wybrano prezesa AWPL, którym został Jan Sienkiewicz, a wiceprezesem Waldemar Tomaszewski. Wybrano również 12-osobowy skład rady organizacji oraz skład komisji: mandatowej, statutowej, etyki i nadzorczej⁴². Następnie złożono dokument w sprawie rejestracji AWPL w litewskim Ministerstwie Sprawiedliwości⁴³. Ostatecznie AWPL została zarejestrowana 23 października 1994 r. jako organizacja polityczna. Nastąpiło to bez większych problemów, zażądano jedynie wykreślenia wyrazu „Związek” z nazwy partii⁴⁴.

Podział polskich organizacji wymusiły realia prawne. Obie organizacje – ZPL i AWPL – deklarowały ścisłą współpracę, co ułatwiał fakt, że członkowie AWPL byli z reguły członkami ZPL. Polacy mogli w tej sytuacji startować z list różnych litewskich partii politycznych. Przedstawiciele społeczności polskiej obawiali się jednak takiego rozwiązania. Według części działaczy mogło bowiem dojść do zbyt dużego rozbitcia głosów społeczności polskiej. Obawiano się również braku zainteresowania problemami mniejszości polskiej ze strony partii litewskich.

4. Wybory do Sejmu RL w 1996 r.

Na początku 1996 r. działacze ZPL przygotowywali się do kolejnego zjazdu. VI Zjazd ZPL odbył się 23 marca 1996 r.⁴⁵ Podczas zjazdu omówiono wydarzenia, które miały miejsce w okresie między zjazdami. Podkreślano sukces odnie-

⁴⁰ J. Sienkiewicz, *Nasza racja stanu. Wybór publikacji 1988–1998*, Toruń 2000, s. 155.

⁴¹ L. Dowdo, *Zarząd Główny będzie miał szersze pełnomocnictwa*, „Kurier Wileński” 1995, nr 55, s. 1; J. Sienkiewicz, *Zjazdy i najazdy*, „Magazyn Wileński” 1995, nr 6, s. 1; *W stronę konsolidacji*, „Nasza Gazeta” 1995, nr 13, s. 1; J.J. Komar, „Słowo Wileńskie” 1995, nr 12, s. 3.

⁴² L. Dowdo, *Najtrudniej było wybrać prezesa*, „Kurier Wileński” 1994, nr 169, s. 1–2.

⁴³ *ZPL wystawił do Sejmu RL takich kandydatów, z których nie wszyscy w tej chwili realizują program Związku. Rozmowę z Janem Sienkiewiczem przeprowadziła Jadwiga Bielawska*, „Kurier Wileński” 1994, nr 194, s. 8.

⁴⁴ *Jubileusz 5-lecia AWPL*, „Rota” (Dodatek historyczno-patriotyczny dla Polaków na Litwie) do gazety „Przyjaźń” 1999, nr 37, s. 1.

⁴⁵ *VI Zjazd Związku Polaków na Litwie*, „Znad Wili” 1996, nr 7, s. 2.

siony w wyborach samorządowych oraz trwałość współpracy między ZPL i AWPL⁴⁶. Zjazd przyjął uchwałę i cztery rezolucje. W obliczu zbliżających się wyborów do Sejmu, ZPL zadeklarował: „Zjazd wyraża całkowitą aprobatę dla Deklaracji Wyborczej Akcji Wyborczej Polaków na Litwie w wyborach do Sejmu Republiki Litewskiej”⁴⁷. Zjazd wybrał również nowe władze ZPL. Przewodniczącym został ponownie Ryszard Maciejkianiec, a wiceprzewodniczącym Tadeusz Filipowicz⁴⁸.

Wiosną 1996 r. rozstrzygnięta została sprawa tzw. wielkiego Wilna. 24 kwietnia 1996 r. Sejm RL przyjął, a Prezydent RL Algirdas Brazauskas podpisał ustawę „O zmianie granic administracyjnych terytoriów samorządów m. Wilna, rejonów wileńskiego i trockiego”. Granice miasta Wilna zostały poszerzone o liczne miejscowości rejonu wileńskiego i rejonu trockiego⁴⁹. Przeciwnie protestowali przedstawiciele społeczności polskiej. Podkreślali przede wszystkim to, że przyłączenie tak dużego obszaru do Wilna może być uciążliwe dla rolników z powodu wzrostu podatków oraz większych trudności w odzyskaniu ziemi. Zwracali też uwagę, że decyzja ta doprowadzi do zmiany struktury narodowościowej, co było sprzeczne z traktatem polsko-litewskim⁵⁰. ZPL i AWPL zorganizowały kilka wieców, w czasie których domagano się zmiany decyzji niekorzystnych dla Polaków na Litwie. Posłowie polscy zapowiadali zgłoszenie odpowiednich poprawek⁵¹. W specjalnym oświadczeniu do tych argumentów ustosunkował się Prezydent RL, który jednak podtrzymywał swoją decyzję⁵². W ciągu pięciu lat nastąpiła pewna zmiana sytuacji w tej sprawie. 31 grudnia 1991 r.

⁴⁶ VI Zjazd ZPL: *Jedność, konsolidacja, wzajemne zaufanie*, „Nasza Gazeta” 1996, nr 13, s. 1–2.

⁴⁷ Uchwała VI zjazdu Związku Polaków na Litwie „O przystąpieniu do Rady Polonii Świata”, rezolucje VI zjazdu Związku Polaków na Litwie: „W sprawie Uniwersytetu Polskiego w Wilnie”, „W sprawie kształtowania zdrowego układu życia”, „W sprawie harcerstwa polskiego na Litwie”, „O Deklaracji Wyborczej AWPL”, „Nasza Gazeta” 1996, nr 13, s. 5.

⁴⁸ Zarząd Główny Związku Polaków na Litwie, „Nasza Gazeta” 1996, nr 13, s. 5. Nowy skład Zarządu Głównego ZPL był następujący: Marian Adamowicz, Teresa Berezińska, Wincenty Grycewicz, Henryk Jankowski, Leokadia Janušauskienė, Anna Jurkiewicz, Halina Kisielowa, Leonard Klimowicz, Ryszard Kuęmo, Zbigniew Mackiewicz, Teresa Matukańska, Jan Mincewicz, Janusz Obłoczyński, Zdzisław Palewicz, Antonina Połtawiec, Genowefa Praniewicz, Józef Rybak, Jan Rynkiewicz, Jan Sienkiewicz, Jan Sinicki, Wiśław Starykowicz, Fryderyk Szturmowicz, Stefan Świetlikowski, Leonard Talmont, Czesław Tomaszewicz, Waldemar Tomaszewski, Zofia Tylingo, Franciszek Żeromski.

⁴⁹ Ustawa Republiki Litewskiej nr I – 1304 z 24 kwietnia 1996 r. „O zmianie granic administracyjnych terytoriów samorządów m. Wilna, rejonów wileńskiego i trockiego”, „Kurier Wileński” 1996, nr 10, s. 2, 6.

⁵⁰ List otwarty, „Nasza Gazeta” 1996, nr 18, s. 3.

⁵¹ B. Sosno, *W Sejmie zostaną zgłoszone poprawki do Ustawy*, „Kurier Wileński” 1996, nr 111, s. 1.

⁵² Oświadczenie prezydenta Republiki Litewskiej w sprawie zmiany granic administracyjnych Wilna, „Nasza Gazeta” 1996, nr 20, s. 2.

rząd Giedyminasa Vagnoriusa zaproponował powiększenie miasta o około 28 tys. hektarów. Ostatecznie przyłączono około 10,5 tys. hektara⁵³. Był to więc znacznie mniejszy obszar, niż projektowano. Jednocześnie żaden z mieszkańców podwileńskich wsi do 1996 r. nie otrzymał swojej ziemi, którą zgodnie z obowiązującym prawem otrzymać powinien. W tej sytuacji mogło to stanowić rzeczywiście jeszcze większy problem⁵⁴.

Wydarzenia z wiosny 1996 r. miały na pewno wpływ na zbliżającą się kampanię wyborczą do Sejmu RL. Polskie organizacje na Litwie, głównie ZPL i AWPL, wzmocnione wynikami wyborów samorządowych, a także po decyzji władz litewskich w sprawie „Wielkiego Wilna” pokazały, że są w stanie zorganizować masowe, jak na mniejszość narodową protesty. AWPL krytykował rządzącą Litewską Demokratyczną Partię Pracy, której decyzje były niekorzystne dla społeczności polskiej. Szczególnie uciążliwy okazał się pięcioprocentowy próg wyborczy, który mógł bardzo skutecznie eliminować mniejszości narodowe z życia politycznego Litwy⁵⁵.

AWPL wystawiła na swoich listach wyborczych przedstawicieli różnych organizacji społecznych – 6 polskich, 5 rosyjskich oraz jednego białoruskiej. Na liście byli więc Polacy, Rosjanie i Białorusini. AWPL postulowała w kampanii wyborczej stworzenie wszystkim obywatelom Litwy, bez względu na narodowość, takich samych warunków we wszystkich dziedzinach, domagała się stworzenia obywatelom możliwości działania oraz zwiększenia kompetencji samorządu. W kwestii praw mniejszości narodowych odwoływała się do przestrzegania prawa wewnętrznego oraz dokumentów międzynarodowych⁵⁶. W wyborach 1996 r. AWPL miała konkurencję w postaci innej listy mniejszości narodowych – Aliansu Mniejszości Narodowych Litwy⁵⁷. Z list nowego ugrupowania oprócz Rosjan startowali także Polacy⁵⁸. Realne było więc niebezpieczeństwo, że AWPL nie będzie w stanie przekroczyć progu wyborczego.

AWPL wystawiła kandydatów w okręgach wielomandatowym⁵⁹ i jednomandatowych⁶⁰. Wybory do Sejmu RL odbyły się 20 października 1996 r. (zob. tab. 1).

⁵³ „Wielkie Wilno”: *rozboj w biały dzień*, „Nasza Gazeta” 1996, nr 20, s. 4.

⁵⁴ „Wielkiego Wilna” – *lekcja pogładowa*, „Nasza Gazeta” 1996, nr 22, s. 4.

⁵⁵ L. Dowdo, *Zarzuty AWPL wobec partii rządzącej*, „Kurier Wileński” 1996, nr 159, s. 1.

⁵⁶ L. Dowdo, *Z listy AWPL kandydują Polacy, Rosjanie i Białorusini*, „Kurier Wileński” 1996, nr 181, s. 3.

⁵⁷ *Program „Aliansu Mniejszości Narodowych Litwy”*, „Kurier Wileński” 1996, nr 182, s. 4.

⁵⁸ Byli to m.in. Mieczysław Waszkowicz, Ryszard Litwinowicz, Czesław Baranowski, Czesław Malewski – J. Widacki, *Litwa po wyborach*, „Kultura” (Paryż) 1997, nr 3, s. 122.

⁵⁹ *Lista kandydatów Akcji Wyborczej Polaków na Litwie (lista nr 9)*, w: *Seimo rinkimai 1996 I Tomas*, Vilnius 1997, s. 24–25.

⁶⁰ *Lista kandydatów Akcji Wyborczej Polaków na Litwie na posłów do Sejmu RL. Kandydaci na posłów z ramienia Akcji Wyborczej Polaków na Litwie w jednomandatowych okręgach wyborczych*, „Nasza Gazeta” 1996, nr 42, s. 1; „Kurier Wileński” 1996, nr 203, s. 2.

Tabela 1

Wyniki wyborów do Sejmu RL z 20 października 1996 r. w okręgu wielomandatowym

Lp.	Partia	Liczba głosów	% głosów	Liczba mandatów
1.	Związek Ojczyzny	409 585	29,80	33
2.	Litewska Partia Chrześcijańskich Demokratów	136 259	9,91	11
3.	Litewska Demokratyczna Partia Pracy	130 837	9,52	10
4.	Litewski Związek Centrum	113 333	8,24	9
5.	Litewska Partia Socjaldemokratyczna	90 756	6,60	7
6.	Litewska Partia Narodowa	52 423	3,81	
7.	Litewska Partia Kobiet	50 494	3,67	
8.	Związek Chrześcijańskich Demokratów	42 346	3,08	
9.	Akcja Wyborcza Polaków na Litwie	40 941	2,98	
10.	Alians Mniejszości Narodowych Litwy	33 389	2,43	
11.	Koalicja Litewskiego Związku Narodowców i Litewskiej Partii Demokratycznej	28 744	2,09	
12.	Litewski Związek Liberalistów	25 279	1,84	
13.	Litewska Partia Chłopska	22 826	1,66	
14.	Związek Rosjan Litwy	22 395	1,63	
15.	Litewski Związek Więźniów Politycznych i Zesłańców	20 580	1,50	
16.	Litewska Unia Wolności	20 511	1,49	
17.	Litewska Partia Gospodarcza	16 475	1,20	
18.	Litewska Liga Wolności	12 562	0,91	
19.	Litewski Związek Sprawiedliwości Społecznej	12 234	0,89	
20.	Litewska Partia Socjalistyczna	9 985	0,73	
21.	Litewska Partia Republikańska	5 063	0,37	
22.	Partia Postępu Narodowego	3 922	0,29	
23.	Litewska Partia Logiki Życia	3361	0,24	
24.	Litewska Partia Ludowa	2 622	0,19	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównej Komisji Wyborczej na Litwie: <<http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/seim96/>>, 31.12.2008 oraz *Wstępnych wyników głosowania w okręgu wielomandatowym*, „Kurier Wileński” 1996, nr 208, s. 1; „Przyjaźń” 1996 nr 43, s. 1.

Mandaty w okręgach jednomandatowych uzyskały następujące ugrupowania: Związek Ojczyzny – 37, Litewska Partia Chrześcijańskich Demokratów – 5, Litewska Partia Socjaldemokratyczna – 5, Litewski Związek Centrum – 4, Litewska Demokratyczna Partia Pracy – 2, Litewska Partia Demokratyczna – 2. Po jednym mandacie zdobyły: Młoda Litwa, Litewska Partia Kobiet, Związek Chrześcijańskich Demokratów, Akcja Wyborcza Polaków na Litwie, Związek Litewskich Narodowców, Litewska Partia Chłopska, Związek Rosjan Litwy, Litewski Związek Więźniów Politycznych i Zesłańców.

Wyniki wyborów do Sejmu RL w okręgu wielomandatowym, który odzwierciedlał poparcie dla partii politycznych w skali całej Litwy, nie był korzystny dla AWPL. W marcu 1995 r. AWPL zdobyła 6,25% głosów w wyborach samorządowych, a wyborach do Sejmu w 1996 r. zaledwie 2,96%. Był to znaczący spadek poparcia. Wybory samorządowe miały jednak inny charakter niż wybory parlamentarne i dopiero następne wybory samorządowe mogły zweryfikować ten wynik.

W pierwszej turze wyborów 20 października 1996 r. w okręgach jednomandatowych wybrano zaledwie dwóch posłów. W innych okręgach musiała odbyć się druga tura, którą przeprowadzono 10 listopada 1996 r.⁶¹ Żadnemu z przedstawicieli AWPL nie udało się uzyskać mandatu w pierwszej turze wyborów. W drugiej turze w swoim okręgu wygrał Jan Mincewicz. Również Jan Sienkiewicz zdecydowanie zwyciężył w swoim okręgu wyborczym, ale frekwencja wyniosła 36,07%, co spowodowało unieważnienie wyborów w tym okręgu. Także w przypadku Waldemara Tomaszewskiego o porażce zadecydowała niska frekwencja wyborcza⁶². W wyborach uzupełniających do Sejmu, przeprowadzonych 23 marca 1997 r., mandat poselski zdobył Jan Sienkiewicz⁶³. Posłami do Sejmu RL zostali również Polacy, którzy startowali z list innych ugrupowań politycznych. Byli to Zygmunt Mackiewicz ze Związku Ojczyzny oraz Artur Płokszto z Demokratycznej Partii Pracy⁶⁴.

Przy obowiązujących regułach prawnych zdobycie ponadpięcioprocentowego poparcia w okręgu wielomandatowym było bardzo trudne. AWPL musiała więc wyciągnąć wnioski na przyszłość, jeśli chodzi o start w wyborach do Sejmu RL. Rozważano możliwość poszukiwania sojuszników w celu budowania szerokiej koalicji wyborczej. Przedstawiciele AWPL uważali ponadto, że należało się skoncentrować na okręgach jednomandatowych, choć tu problemem była niska frekwencja wyborcza. Należało więc podjąć pewne działania, aby ową

⁶¹ Oficjalnie ogłoszono nazwiska wszystkich wybranych posłów do nowego Sejmu, „Kurier Wileński” 1996, nr 225, s. 3.

⁶² AWPL pozostaje wiodącą siłą polityczną na Wileńszczyźnie, „Nasza Gazeta” 1996, nr 44, s. 2.

⁶³ Wyniki uzupełniających wyborów do Sejmu RL, 23 marca 1997 roku, „Nasza Gazeta” 1997, nr 15, s. 8.

⁶⁴ *Seimo rinkimai* 1996 II Tomas, Vilnius 1997, s. 1062–1069.

frekwencję zwiększyć, uświadamiając obywatelom, że to właśnie oni decydują o swoim losie, a wybrani posłowie reprezentują ich interesy⁶⁵.

W rejonie wileńskim w wyborach z października 1966 r. uczestniczyło 39,7%, w rejonie solecznickim 35,73%⁶⁶, w rejonie trockim 37,1% wyborców, natomiast średnia republikańska wyniosła 44,8 %⁶⁷. To właśnie frekwencja decydowała w dużym stopniu o takim, a nie innym wyniku wyborczym. Wynik w rejonie wileńskim i solecznickim pokazywał, że AWPL zachowała poparcie mieszkańców Wileńszczyzny. Miało to duże znaczenie w kontekście zbliżających się wyborów samorządowych.

5. Wybory do Sejmu RL w 2000 r.

Sytuacja, jaka się wytworzyła w pierwszej połowie 2000 r. w organizacjach polskich, nie sprzyjała prowadzeniu kampanii wyborczej. W jej trakcie doszło bowiem do wewnętrznych konfliktów w AWPL i w konsekwencji poseł tej partii i jeden z liderów Polaków na Litwie, Jan Sienkiewicz, zrezygnował ze startu w wyborach parlamentarnych⁶⁸.

AWPL w kampanii wyborczej prezentowała program, który przygotowano zimą 2000 r. na wybory samorządowe. Główne tezy to: gospodarczy i społeczny rozwój Wileńszczyzny, rolnictwo, samorządność oraz reformy administracyjne, opieka socjalna i zdrowotna, oświata i kultura, stosunki narodowościowe, sfera duchowa społeczeństwa⁶⁹. AWPL wystawiła kandydatów w okręgu wielomandatowym i jednomandatowym⁷⁰. Wybory do Sejmu RL odbyły się 8 października 2000 r.⁷¹ (zob. tab. 2).

⁶⁵ *Komentarze powyborcze liderów AWPL: J. Sienkiewicz, Opuścić ręce? Nie! Zakasać rękawy!*, „Magazyn Wileński” 1996, nr 11, s. 1, 6; W. Tomaszewski, *Zachowaliśmy zaufanie wyborców*, „Magazyn Wileński” 1996, nr 11, s. 5; J. Sienkiewicz, *Razem czy osobno?*, „Magazyn Wileński” 1996 nr 9, s. 1.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ W. Tomaszewski, *Zachowaliśmy zaufanie...*, s. 5.

⁶⁸ W. Tomaszewski, *Na prostej do Sejmu*, „Kurier Wileński” 2000, nr 163, s. 1–2.

⁶⁹ *Program Akcji Wyborczej Polaków na Litwie – wybory 2000*. „Przyjaźń” 2000, nr 6, s. 3–4; „Magazyn Wileński” 2000, nr 8, s. 10–13.

⁷⁰ *Seimo rinkimai 2000. Spalio 8*, Vilnius 2000, s. 56; *Kandydaci z ramienia Akcji wyborczej Polaków na Litwie na wybory do Sejmu RL w okręgach jednomandatowych*, „Magazyn Wileński” 2000, nr 9, s. 3.

⁷¹ R. Mickiewicz, *Litwa wybrała nowy parlament*, „Nasza Gazeta” 2000, nr 42, s. 1.

Tabela 2

Wyniki wyborów do Sejmu RL z 8 października 2000 r. w okręgu wielomandatowym

Lp.	Partia	Liczba głosów	% głosów	Liczba mandatów
1.	Litewska Demokratyczna Partia Pracy, Litewska Partia Socjaldemokratyczna, Związek Rosjan Litwy, Partia Nowej Demokracji	457 294	31,08	28
2.	Nowy Związek (socjalliberałowie)	288 895	19,64	18
3.	Litewski Związek Liberałów	253 823	17,25	16
4.	Związek Ojczyzny	126 850	8,62	8
5.	Związek Chrześcijańskich Demokratów	61 583	4,19	
6.	Litewska Partia Chłopska	60 040	4,08	
7.	Litewska Parta Chrześcijańskich Demokratów	45 227	3,07	
8.	Litewski Związek Centrum	42 030	2,86	
9.	Umiarkowany Związek Konserwatywny	29 615	2,01	
10.	Akcja Wyborcza Polaków na Litwie	28 641	1,95	
11.	Litewski Związek Ludowy	21 583	1,47	
12.	Litewski Związek Wolności	18 622	1,27	
13.	Młoda Litwa	16 941	1,15	
14.	Związek Litewskich Narodowców	12 884	0,88	
15.	Socjaldemokracja 2000	7 219	0,49	
Razem		1 471 247	100	70

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównej Komisji Wyborczej na Litwie: <<http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/20001008/>>, 30.12.2008; *Wybory do Sejmu RL – 2000 w liczbach*, „Magazyn Wileński” 2000, nr 10, s. 3–4.

Tylko cztery pierwsze partie przekroczyły pięcioprocentowy próg wyborczy. W okręgach jednomandatowych 71 mandatów podzielono w następujący sposób: Litewski Związek Liberałów – 18, Litewska Demokratyczna Partia Pracy – 14, Nowy Związek (socjalliberałowie) – 11, Litewska Partia Socjaldemokratyczna – 7, Litewska Partia Chłopska – 4, Akcja Wyborcza Polaków na Litwie – 2, Litewska Partia Chrześcijańskich Demokratów – 2, Litewski Związek Centrum – 2, Partia Nowej Demokracji – 2, Litewski Związek Wolności – 1, Młoda Litwa – 1, Nowocześni Chrześcijańscy Demokraci – 1, Umiarkowany Związek Kon-

serwatywny – 1, Związek Chrześcijańskich Demokratów – 1, Związek Ojczyzny – 1, niezależni – 3⁷².

AWPL w okręgu wielomandatowym osiągnęła 1,95% głosów, co wobec wyniku z 1996 r. – 2,96% było wynikiem gorszym. W sumie na kandydatów AWPL oddano 41 295 głosów, w 1996 r. – 36 434. Jeśli chodzi o liczbę oddanych głosów nastąpił wzrost poparcia. W szacunkach tych dużą rolę odgrywała frekwencja wyborcza, która wyniosła 55,99%. Oznaczało to, że w głosowaniu wzięło udział 1 470 369 uprawnionych. W okręgach jednomandatowych AWPL utrzymała stan posiadania, zdobywając dwa mandaty poselskie⁷³. Posłem po raz trzeci został Jan Mincewicz, a po raz pierwszy Waldemar Tomaszewski⁷⁴. Dobry wynik AWPL osiągnęła w Wilnie, gdzie w okręgach jednomandatowych oddano na nią 18 835 głosów, a w 1996 r. – 12 131, co wskazywało na znaczący postęp. Na całej Wileńszczyźnie oprócz Wilna na kandydatów AWPL głosowało 22 460 osób. W 1996 r. wynik był podobny – 22 110, ale dochodziły jeszcze 2193 głosy oddane na AWPL w Kownie, Druskiennikach i innych miejscowościach, w których AWPL w 2000 r. nie wystawiła kandydatów⁷⁵.

Polacy startowali także z list innych litewskich partii politycznych. Do Sejmu ponownie został wybrany Artur Płokszt, który kandydował z listy Koalicji Socjaldemokratycznej, a po raz pierwszy Aleksander Popławski z Nowego Związku (socjalliberałowie)⁷⁶. W Sejmie RL wybranym w 2000 r. było więc, podobnie jak w poprzedniej kadencji, czterech Polaków.

Wynik wyborczy osiągnięty przez AWPL był podobny do wyniku z 1996 r. Bariery nie do przekroczenia w okręgu wielomandatowym nadal był pięcioprocentowy próg wyborczy. Ewentualna koalicja przedwyborcza z silnym partnerem, ale jednocześnie akceptującym główne tezy programowe AWPL, mogłaby przynieść lepszy wynik wyborczy⁷⁷. Z drugiej strony można było liczyć w przyszłości na zmiany w ordynacji wyborczej, dotyczące progu wyborczego dla mniejszości narodowych. Polacy na Litwie bardzo często podkreślali, że był to czynnik dyskryminujący mniejszości narodowe, powoływano się przy tym na przykład Polski, gdzie w odniesieniu do mniejszości narodowych w wyborach parlamentarnych progę procentową nie stosowano.

Już 12 października 2000 r. zawarto umowę koalicyjną pomiędzy AWPL a Nowym Związkiem (socjalliberałowie), Związkiem Liberałów Litwy, Zwią-

⁷² Na podstawie danych Głównej Komisji Wyborczej na Litwie: <<http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/20001008/>>, 30.12.2008.

⁷³ Ibidem, s. 4.

⁷⁴ *Seimo rinkimai 2000. Spalio 8*, Vilnius 2000, s. 638.

⁷⁵ *Wyniki w liczbach*, „Magazyn Wileński” 2000, nr 10, s. 4.

⁷⁶ *Seimo rinkimai 2000. Spalio 8*, Vilnius 2000, s. 832. Wyniki wyborów parlamentarnych na Litwie w latach 1992–2000 przedstawił J. Zieliński, *Seimas. Parlament Litwy*, Warszawa 2003, s. 39–44.

⁷⁷ J. Sienkiewicz, *Ustawy i postawy*, Wilno 2001, s. 169–174.

kiem Centrum Litwy i Związkiem Modernistycznych Chrześcijańskich Demokratów. Wspólnie uzgodniono, aby działać na rzecz zachowania tradycyjnego systemu oświaty mniejszości narodowych, rozszerzenia kompetencji i funkcji samorządu „a nie sztucznie wytyczać granice nowych samorządów”. Zwracano uwagę na opracowanie programów na rzecz regionów, działanie w celu ożywienia gospodarczego Litwy, akceptowano też politykę zagraniczną Litwy w kierunku struktur euroatlantyckich. Uzgodniono również sprawy personalne⁷⁸. Wiceministrem nauki i oświaty został Jan Dziłbo, a zastępcą naczelnika powiatu wileńskiego Zbigniew Balcewicz⁷⁹. Na czele koalicyjnego rządu, już jedenastego w niepodległej Litwie, stanął Rolandas Paksas, lider Związku Liberalistów⁸⁰. W Sejmie RL AWPL weszła w skład tzw. Zjednoczonej Frakcji, którą oprócz AWPL tworzyło Centrum Modernistycznych Chrześcijańskich Demokratów⁸¹.

AWPL współtworzyła rząd Republiki Litewskiej, a jej przedstawiciele brali odpowiedzialność za wykonywanie polityki rządu. Po zawarciu koalicji wiosną 2000 r., w Wilnie po kilku miesiącach zawarto koalicję rządową. Kolejne bariery i stereotypy zostały przełamane. Mniejszość polska na Litwie traktowana była jak partner. Był to wielki sukces całej społeczności polskiej na Litwie. Sukces, który pozwalał także dopilnować spraw istotnych dla Polaków na Litwie, jak szkolnictwo czy restytuowanie prawa własności.

6. Główne wydarzenia polityczne 2004 r.

6.1. Wybory do Parlamentu Europejskiego 13 czerwca 2004 r.

1 maja 2004 r. Litwa stała się członkiem Unii Europejskiej, a już w czerwcu tego roku miały się odbyć wybory do Parlamentu Europejskiego. Utworzenie koalicji z punktu widzenia społeczności polskiej na Litwie miało swoją logikę polityczną, zwłaszcza w świetle obowiązującej ordynacji wyborczej, która także

⁷⁸ *Protokół umowy koalicyjnej zawartej dniu 12 października 2000 r. między Akcją Wyborczą Polaków na Litwie a Nowym Związkiem (socjalliberalowie), Związkiem Liberalistów Litwy, Związkiem Centrum Litwy i Związkiem Modernistycznych Chrześcijańskich Demokratów*. Protokół podpisano 18 października w Wilnie. Autor otrzymał tekst protokołu w języku polskim i języku litewskim w siedzibie AWPL w Wilnie.

⁷⁹ Wymienione funkcje Polacy sprawowali do lipca 2001 r. Związane to było z rozpadem koalicji i upadkiem rządu Rolandasa Paksasa. W czasie kryzysu politycznego w czerwcu 2001 r. autor przebywał na Litwie. To właśnie wtedy przeprowadził rozmowę z Janem Dziłbo, ówczesnym wiceministrem oświaty w rządzie RL.

⁸⁰ *Kronika litewska 1988–2000*, pod red. Cz. Biedulskiego, Warszawa 2001, s. 320.

⁸¹ *O założeniu Zjednoczonej Frakcji (Centrum Modernistycznych Chrześcijańskich Demokratów, Akcji Wyborczej Polaków na Litwie)*. Autor otrzymał materiał w siedzibie AWPL w Wilnie.

w wyborach do PE przewidywała pięcioprocentowy próg wyborczy. Na Litwie około 16% mieszkańców stanowiły mniejszości narodowych. Na wspólnej liście znalazło się 13 przedstawicieli społeczności polskiej i 8 rosyjskiej⁸². 13 czerwca 2004 r. w wyborach do PE pięcioprocentowy próg wyborczy przekroczyło siedem partii: Partia Pracy – 30,18% (363,9 tys. głosów), socjaldemokraci – 14,42% (173,9 tys.), konserwatyści – 12,56% (151,4 tys.), Związek Liberalistów i Centryistów – 11,23% (135,3 tys.), Związek Partii Chłopskiej i Nowej Demokracji – 7,41% (89,3 tys.), Koalicja Akcji Wyborczej Polaków na Litwie i Związek Rosjan Litwy „W jedność siła” – 5,71% (68,9 tys.). Pomimo że przekroczyła próg wyborczy, koalicja nie otrzymała mandatu europejskiego ze względu na określony sposób liczenia głosów. Spowodowało to protesty przedstawicieli społeczności polskiej⁸³.

Dla AWPL był to bardzo dobry wynik. Przekroczono próg wyborczy, nieosiągalny do tej pory w wyborach do Sejmu litewskiego. W wyniku przekroczenia trzyprocentowego progu AWPL mogła liczyć na to, że znajdzie się na liście partii ogólnoeuropejskich. AWPL najwięcej głosów zdobyła w rejonie solecznickim – 65,75%, rejonie wileńskim – 55,55%, w Wilnie – 15,76%⁸⁴. W wyborach do PE 6,18% kart do głosowania uznano za nieważne. Według przedstawicieli mniejszości polskiej wynikało to z faktu, że nie przetłumaczono biuletynów wyborczych na języki mniejszości narodowych⁸⁵.

Jesienią 2004 r. miały się odbyć na Litwie wybory do Sejmu. Uzyskany wynik wskazywał kierunek politycznego działania, czyli konieczność tworzenia koalicji, gdyż tylko to dawało szansę na przekroczenie progu wyborczego. Był to także dowód na to, że polskie organizacje AWPL i ZPL wyszły z kryzysu. Z ostatecznymi ocenami należało jednakże poczekać do kolejnych wyborów, gdyż frekwencja w wyborach do PE była o 10% niższa niż w wyborach do innych instancji.

6.2. Wybory parlamentarne z 10 października 2004 r.

Jesienią 2004 r. odbyły się kolejne wybory parlamentarne, AWPL wystartowała w nich samodzielnie, co wymagało przekroczenia trudnego progu wybor-

⁸² „*Jednością silni*”, „Magazyn Wileński” 2004, nr 5, s. 25. Przedstawiciele społeczności polskiej, którzy znaleźli się na liście kandydatów do PE (w kolejności umieszczonej na liście): Waldemar Tomaszewski, Tadeusz Andrzejewski, Gabriel Jan Mincewicz, Michał Mackiewicz, Józef Kwiatkowski, Zbigniew Jedziński, Irena Narkiewicz, Marian Grydziusko, Eduard Trusewicz, Tatiana Markowa, Jurgita Jaloveckaitė, Wanda Kuęmina, Edward Zakrzewski.

⁸³ *List do Przewodniczącego PE Pata Coxa*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2004, nr 28 (wydanie internetowe nr 200) <<http://www.tygodnik.lt/200428/>>, 10.07.2004.

⁸⁴ *AWPL przekroczyła próg wyborczy*, „Magazyn Wileński” 2004, nr 6, s. 5, 12.

⁸⁵ T. Andrzejewski, *Powyborcza konferencja prasowa liderów koalicji AWPL/ZRL*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2004, nr 26 (wydanie internetowe nr 198) <<http://www.tygodnik.lt/200426/>>, 10.07.2004.

czego w okręgu wielomandatowym. Było to drugie ważne wydarzenie polityczne w 2004 r. na Litwie (por. tab. 3).

Tabela 3

**Wyniki wyborów na Litwie przeprowadzonych 10 października 2004 r.
w okręgu wielomandatowym**

Lp.	Partia	Liczba głosów	% głosów	Liczba mandatów
1.	Partia Pracy	340 035	28,44	22
2.	Litewska Partia Socjaldemokratyczna, Nowy Związek (socjalliberalowie)	246 852	20,65	16
3.	Związek Ojczyzny	176 409	14,75	11
4.	Porządek i Sprawiedliwość	135 807	11,36	9
5.	Związek Liberalów i Centrum	109 872	9,19	7
6.	Związek Partii Chłopskiej i Nowej Demokracji	78 902	6,60	5
7.	Akcja Wyborcza Polaków na Litwie	45 302	3,79	
8.	Chrześcijańsko-Konserwatywny Związek Socjalny	23 426	1,96	
9.	Litewscy Chrześcijańscy Demokraci	16 362	1,37	
10.	Narodowa Partia Centrowa	5 989	0,50	
11.	Partia Republikańska	4 326	0,36	
12.	Litewski Związek Socjaldemokratów	3 977	0,33	
13.	Litewski Związek Wolności	3 337	0,28	
14.	Partia Narodowa Litewska Droga	2 577	0,22	
15.	Związek Litewskich Narodowców	2 482	0,21	
Razem		1 195 655	100	70

Źródło: Na podstawie danych Głównej Komisji Wyborczej na Litwie <http://www3.lrs.lt/rinki-mai/2004/seimas/rezultatai/rez_1_20.htm>, 28.09.2008

Druga tura wyborów odbyła się 24 października 2004 r. i dotyczyła tylko okręgów jednomandatowych. W okręgach tych 71 mandatów podzielono w sposób następujący: Partia Pracy – 17, Związek Ojczyzny – 14, Litewska Partia Socjaldemokratyczna – 11, Związek Liberalów i Centrum – 11, Związek Partii Chłopskiej i Nowej Demokracji – 5, Nowy Związek (socjalliberalowie) – 4, Akcja Wyborcza Polaków na Litwie – 2, Partia Liberalno-Demokratyczna – 1, niezależni – 6.

Podział mandatów w litewskim Sejmie był następujący: Partia Pracy – 39, Związek Ojczyzny – 25, Litewska Partia Socjaldemokratyczna – 20, Związek Liberałów i Centrum – 18, Nowy Związek (socjalliberalowie) – 11, Partia Liberalno-Demokratyczna – 10, Związek Partii Chłopskiej i Nowej Demokracji – 10, Akcja Wyborcza Polaków na Litwie – 2, niezależni – 6⁸⁶.

Pierwsza tura wyborów zakończyła się zwycięstwem ugrupowania Wiktora Uspaskicha – Partii Pracy. Uzyskany wynik przekładał się na 22 mandaty na 141 w litewskim Sejmie. Wynik AWPL można było uznać za dobry, gdyż było on dużo lepszy w porównaniu z wynikiem z 2000 r. – 1,91%. Pomimo to partia nie przekroczyła pięcioprocentowego progu wyborczego. W pierwszej turze wyborów w okręgu jednomandatowym wileńsko-solecznickim zwyciężył Waldemar Tomaszewski⁸⁷. Z AWPL do parlamentu dostała się także Leokadia Poczykowska, która zwyciężyła w drugiej turze w okręgu szyrwinko-wileńskim⁸⁸.

AWPL stanowiła po wyborach siódmą co do wielkości siłę polityczną na Litwie. Ważne było utrzymanie stanu posiadania dwóch mandatów w parlamencie. W przyszłości należało podjąć działania polityczne w celu tworzenia szerszej koalicji, która pozwoliłaby przekroczyć pięcioprocentowy próg wyborczy. Wybory pokazały również, że elektorat należało mobilizować do samego końca. AWPL miała bowiem dużą szansę na uzyskanie trzeciego mandatu, ale w okręgu wileńsko-trockim zabrakło około pięciuset głosów poparcia dla Jarosława Nar-kiewicza. Dużym ułatwieniem byłoby oczywiście zniesienie progów procentowych dla mniejszości narodowych, ale to zależało od decyzji parlamentu litewskiego. Należy przypomnieć, że w rozwiązaniach polskiej ordynacji wyborczej do parlamentu próg procentowy nie dotyczy mniejszości narodowych⁸⁹.

Po wyborach 2004 r. na Litwie powstała centrolewicowa koalicja, którą tworzyli socjaldemokraci, socjalliberalowie, Partia Pracy, Związek Partii Chłopskiej i Nowej Demokracji. Koalicja posiadała 80 mandatów w 141-osobowym parlamencie, a jednocześnie liczyła na poparcie kandydatów niezależnych. Premierem rządu został Algirdas Brazauskas⁹⁰.

⁸⁶ W oparciu o dane Głównej Komisji Wyborczej na Litwie: <http://www3.lrs.lt/rinkimai/2004/seimas/rezultatai/rez_1_20.htm>. 28.09.2008.

⁸⁷ Pierwsza tura wyborów zakończona, „Magazyn Wileński” 2004, nr 10, s. 7–11 <<http://www.magwil.lt/>>; T. Andrzejewski, Pierwsza tura dla populistów, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2004, nr 42 (wydanie internetowe 214) <<http://www.tygodnik.lt/200442/>>.

⁸⁸ T. Andrzejewski, Druga tura – odwrót populistów, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2004, nr 44 (wydanie internetowe nr 216) <<http://www.tygodnik.lt/200444/>>; <http://www3.lrs.lt/rinkimai/2004/seimas/rezultatai/rez_1_20.htm>, 28.09.2008.

⁸⁹ Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2001, Nr 46, poz. 499, Nr 74, poz. 786, Nr 154, poz. 1802; 2002, Nr 14, poz. 128, Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089, Nr 153, poz. 1271; 2003, Nr 57, poz. 507, Nr 130, poz. 1188; 2004, Nr 25, poz. 219; 2005, Nr 140, poz. 1173.

⁹⁰ Na Litwie będzie rządziła centrolewica, „Magazyn Wileński” 2004, nr 11, s. 7, 12, 15, 18.

7. Wybory do Sejmu RL z 12 października 2008 r.

Po czterech latach, 12 października 2008 r., w terminie konstytucyjnym odbyły się kolejne wybory. AWPL ponownie samodzielnie podjęła trud wyborczy, ale jednocześnie ugrupowanie to uzyskało poparcie trzydziestu polskich, rosyjskich i białoruskich organizacji. Dzięki temu wystawiono pełną listę kandydatów⁹¹. Program wyborczy partii był kontynuacją propozycji składanych w poprzednich wyborach⁹². AWPL po raz kolejny podjęła próbę przekroczenia progu wyborczego w okręgu wielomandatowym (por. tab. 4).

Tabela 4
Wyniki wyborów do Sejmu RL z 12 października 2008 r. w okręgu wielomandatowym

Lp.	Partia	Liczba głosów	% głosów	Liczba mandatów
1	2	3	4	5
1.	Związek Ojczyzny – Litewscy Chrześcijańscy Demokracy	243 379	19,70	18
2.	Partia Odrodzenia Narodowego	186 524	15,10	13
3.	Porządek i Sprawiedliwość	156 686	12,68	11
4.	Litewska Partia Socjaldemokratyczna	144 775	11,7	10
5.	Koalicja Partii Pracy i Młodych	111 101	8,99	8
6.	Ruch Liberalny Republiki Litewskiej	70 704	5,72	5
7.	Związek Liberalistów i Centrum	66 000	5,34	5
8.	Akcja Wyborcza Polaków na Litwie	59 224	4,79	
9.	Litewski Ludowy Związek Chłopski	46 133	3,73	
10.	Nowy Związek (socjalliberalowie)	45 007	3,64	
11.	Partia „Front”	39 992	3,24	

⁹¹ AWPL startuje pod nr 8, <<http://www.awpl.lt/index.php?action=page&id=329&lng=pl>>, 28.09.2008.

⁹² Deklaracja Wyborcza – 2008. Akcja Wyborcza Polaków na Litwie zatwierdzony w dniu 28 sierpnia 2008 r. na konferencji AWPL, <<http://www.awpl.lt/index.php?action=page&id=335&lng=pl>>, 28.09.2008. W dokumencie wyróżniono następujące części: gospodarczy i społeczny rozwój Litwy i Wileńszczyzny; ochrona środowiska; rolnictwo; samorządność oraz reforma administracyjna; opieka socjalna i zdrowotna; oświata i kultura; stosunki narodowościowe; sfera duchowa społeczeństwa.

cd. tabeli 4

1	2	3	4	5
12.	Młoda Litwa	21 577	1,75	
13.	Partia Demokracji Obywatelskiej	13 766	1,11	
14.	Związek Rosjan Litwy	11 331	0,92	
15.	Litewski Związek Socjaldemokratów	10 628	0,86	
16.	Litewska Partia Centrum	8 657	0,70	
Razem		1 235 484	100	70

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównej Komisji Wyborczej na Litwie, <<http://www.vrk.lt/lt/2008-seimo-rinkimai/>>, 28.12.2008.

W okręgach jednomandatowych 71 mandatów podzielono w sposób następujący: Związek Ojczyzny – Litewscy Chryścijańscy Demokraci – 27, Litewska Partia Socjaldemokratyczna – 15, Ruch Liberalny Republiki Litewskiej – 6, Porządek i Sprawiedliwość – 4, Akcja Wyborcza Polaków na Litwie – 3, Litewski Ludowy Związek Chłopski – 3, Partia Odrodzenia Narodowego – 3, Związek Liberalistów i Centrum – 3, Partia Pracy – 2, Nowy Związek (socjalliberałowie) – 1, niezależni – 4⁹³.

Podział mandatów w litewskim Sejmie był następujący: Związek Ojczyzny – Litewscy Chryścijańscy Demokraci – 45, Litewska Partia Socjaldemokratyczna – 25, Partia Odrodzenia Narodowego – 16, Porządek i Sprawiedliwość – 15, Ruch Liberalny Republiki Litewskiej – 11, Partia Pracy – 10, Związek Liberalistów i Centrum – 8, Akcja Wyborcza Polaków na Litwie – 3, Litewski Ludowy Związek Chłopski – 3, Nowy Związek (socjalliberałowie) – 1, niezależni – 4⁹⁴.

Do parlamentu litewskiego dostało się trzech przedstawicieli Akcji Wyborczej Polaków na Litwie: Waldemar Tomaszewski (przewodniczący AWPL), Michał Mackiewicz (prezes ZPL), Jarosław Narkiewicz (prezes ZPL rejonu trockiego). Posłowie dołączyli do frakcji „Prawo i Porządek”. Frekwencja w pierwszej turze wyniosła 48,59%, a w drugiej turze 32,30%. Po wyborach zawiązała się koalicja centroprawicowa (Związek Ojczyzny, Partia Odrodzenia Narodowego, Związek Liberalistów i Centrum) na czele z Andriusem Kubiliusem.

Tuż po wyborach doszło do konfliktu. Przedstawiciel Związku Ojczyzny Gintaras Songaila wystąpił do Głównej Komisji Wyborczej, aby ta sprawdziła, czy wybrani przedstawiciele AWPL W. Tomaszewski i M. Mackiewicz nie naru-

⁹³ W oparciu o dane Głównej Komisji Wyborczej na Litwie, <<http://www.vrk.lt/lt/2008-seimo-rinkimai/>>, 28.12.2008.

⁹⁴ W oparciu o dane Głównej Komisji Wyborczej na Litwie, <<http://www.vrk.lt/lt/2008-seimo-rinkimai/>>, 28.12.2008.

szyli zasady lojalności wobec państwa litewskiego. Związane to było z podpisaniem przez posłów tzw. Karty Polaka. Osoba startująca w wyborach parlamentarnych, zgodnie z konstytucją litewską, nie mogła być związana przysięgą lub jakimś zobowiązaniem z obcym państwem⁹⁵.

Zakończenie

Polacy mieli wpływ na kształtowanie się sytuacji politycznej, na rozwój systemu politycznego i partyjnego na Litwie, a także samorządu terytorialnego, głównie na obszarze Wileńszczyzny. Począwszy od wyborów w lutym 1990 r. do Rady Najwyższej, jeszcze w strukturach Litewskiej SRR, politycy polscy byli widoczni we wszystkich kolejnych wyborach parlamentarnych. Część Polaków działała w strukturach polskich organizacji politycznych. Inni wybrali zaangażowanie w działalność partii litewskich. Istotnym wydarzeniem były wybory parlamentarne w 2000 r., po których przedstawiciele mniejszości polskiej weszli w skład koalicji rządowej, a ich reprezentanci objęli ważne funkcje państwowe i wzięli na siebie część odpowiedzialności za podejmowane decyzje. W 1990 r. sześciu Polaków wstrzymało się od głosu w trakcie głosowania litewskiego Aktu Niepodległości. Konflikt polsko-litewski był wówczas realnym problemem odrodzonej Republiki Litewskiej. Po dziesięciu latach Polacy współzrządzili Litwą. Wśród Polaków na Litwie nie ustawała jednak dyskusja dotycząca formy zaangażowania politycznego.

Polacy byli widoczni w politycznym krajobrazie Litwy. Dokonany wybór związany z budowaniem partii politycznej mniejszości narodowej nie był wyborem łatwym. Skutkiem tego było skoncentrowanie programu politycznego na problemach mniejszości narodowej. W partii znalazły się osoby o różnych poglądach w sferze wartości, gospodarki, czy spraw społecznych. W związku z tym elektorat AWPL był względnie stały, ale jednocześnie stosunkowo nieliczny. Partia miała problemy z przekroczeniem progu wyborczego w okręgu wielomandatowym. Jeśli nie nastąpią zmiany w ordynacji wyborczej, AWPL będzie zmuszona budować szerszą koalicję wyborczą. Wybory do Parlamentu Europejskiego z 2004 r. pokazały, że takie możliwości istnieją.

W okresie 1990–2008 poparcie dla ZPL, a potem AWPL było stabilne, zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę wybory w wolnej Litwie od 1992 r. W każdym parlamencie było od dwóch do sześciu Polaków, przy czym część otrzymywała mandat, kandydując z innych partii litewskich. AWPL uczestniczy-

⁹⁵ W oparciu o: *Wybory Sejmowe 2008 (AWPL ma trzech posłów, Konserwatysta wątpi w lojalność Polaków wobec Litwy)* na stronie internetowej „Magazynu Wileńskiego”, <<http://www.magwil.lt/>>, 28.12.2008.

ła także przez pewien okres w koalicji rządowej, co miało znaczenie dla wizerunku partii i realizacji części postulatów wyborczych.

Udział w polityce litewskiej pozwalał na artykułowanie problemów mniejszości polskiej na Litwie, ale także miał wpływ na budowanie się społeczeństwa obywatelskiego w tym kraju.

Political activity of Poles in the revived Republic of Lithuania

The national revival in Lithuania began in 1987/1988. In 1990 Lithuania proclaimed the Declaration of Independence. The process of becoming independent lasted until 1991 when, after so called "Janajew's putsch", Lithuania was recognized by the international community. That process involved also the Poles who have inhabited Lithuania for ages and are now a considerable national minority there. According to the 2001 census, 234 989 people declared the Polish nationality, that is 6.7% of the Lithuanian population. The aim of the article is to present the participation of the Poles in the political life of the Republic of Lithuania. At first the Supreme Council was the main parliamentary body in Lithuania, after some time the Parliament replaced it. In 2004 the elections to the European Parliament took place and that is also mentioned in the article. The author considers here the time between 1990 and 2008. The beginning is marked by the symbolic gaining independence by Lithuania. The closing date is the parliamentary elections in fall 2008. The Polish community in Lithuania was at first represented by the Association of Poles in Lithuania (ZPL), and since 1994 by The Electoral Action of Poles in Lithuania (AWPL). The results of the parliamentary elections in Lithuania are analyzed in the article with particular attention paid to votes for the Polish representatives. The documents of the Central Electoral Commission in Lithuania and the Polish press in Lithuania, as well as the author's own observations are the source materials for the article. Some demands of the Polish community presented during the electoral campaign are also discussed in the article.